

कानून, न्याय तथा श्रम विभाग, मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं
प्रत्यायोजित विद्यमानको प्रकृति: कार्यविधि
दर्ता नं: ६१०८३
दर्ता मिति: २०८३/१२/१९

रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी एकीकृत सेवा प्रवाह कार्यविधि, २०८३

मन्त्रालयबाट स्वीकृत मिति: २०८३/०२/०६

प्रस्तावना: रोजगारी सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी सेवा एकीकृत रूपमा स्थानीय तहबाट प्रवाह गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद) को मिति २०८२ चैत्र १३ को निर्णय बमोजिम विद्यमान रोजगार सेवा केन्द्रलाई "रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्र" का रूपमा रूपान्तरण गरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि कार्यविधि बनाउन वाञ्छनीय भएकोले रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन २०७५ को दफा ३२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी मन्त्रालयले यो कार्यविधि बनाई लागू गरेको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

- संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यो कार्यविधिको नाम "रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी एकीकृत सेवा प्रवाह कार्यविधि, २०८३" रहेको छ।
(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।
- परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,
  - "उद्यमी" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम उद्यम सञ्चालन गर्ने व्यक्ति वा समूह सम्झनुपर्छ।
  - "उद्यमशीलता" भन्नाले व्यक्तिगत वा सामूहिक रूपमा नाफा आर्जन गर्ने उद्देश्यले नयाँ ज्ञान, सीप, र सृजनशीलताको प्रयोग गरी वस्तु तथा सेवाको उत्पादन वा वितरण गर्ने आर्थिक क्रियाकलाप सम्झनुपर्छ।
  - "एकीकृत सेवा" भन्नाले रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्रबाट प्रवाह हुने रोजगारी सिर्जना, सीप विकास, उद्यमशीलता प्रवर्धन लगायत श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी सम्पूर्ण सेवाहरूलाई सम्झनुपर्छ।
  - "ऐन" भन्नाले रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५ सम्झनुपर्छ।
  - "कार्यक्रम" भन्नाले रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्रबाट सञ्चालन हुने संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका रोजगारी सिर्जना, सीप विकास र उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी कार्यक्रम/ आयोजना/परियोजना सम्झनुपर्छ।
  - "केन्द्र" भन्नाले ऐनको दफा १०(१) र यो कार्यविधिको दफा ४२ बमोजिम स्थानीय तहमा रहने रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्रलाई सम्झनुपर्छ।

 सचिव

- (छ) "डिजिटल सूचना प्रणाली" भन्नाले श्रम, रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलतासँग सम्बन्धित अन्तर आवद्धता भएको विद्युतीय सूचना प्रणालीलाई सम्झनुपर्छ।
- (ज) "नवप्रवर्तन" भन्नाले नयाँ ज्ञान, सीप, प्रविधि, वस्तु, सेवा वा प्रक्रियाको सिर्जना, सुधार वा प्रयोगबाट मूल्य अभिवृद्धि गर्ने कार्य सम्झनुपर्छ।
- (झ) "नियमावली" भन्नाले रोजगारीको हक सम्बन्धी नियमावली, २०७५ सम्झनुपर्छ।
- (ञ) "प्रदेश समन्वय समिति" भन्नाले दफा-३८ बमोजिम गठित समिति सम्झनुपर्छ।
- (ट) "प्रविधि हस्तान्तरण" भन्नाले व्यवसाय सञ्चालन, विस्तार तथा स्तरोन्नतिका लागि आवश्यक पर्ने उपकरण वा मेसिन उपलब्ध गराउने कार्य सम्झनुपर्छ र सो शब्दले त्यस्तो मेसिन उपकरण खरिद गर्नको लागि लागत साझेदारीमा सहयोग गर्ने वा त्यस्तो उपकरण वा मेसिन सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने विशेष प्रकारको सीप सिकाउने कार्यलाई सम्झनुपर्छ।
- (ठ) "पुनःएकीकरण कार्यक्रम" भन्नाले वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका व्यक्तिलाई वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त गरेको अनुभव, सीप, पूँजी र प्रविधिलाई श्रम बजारको माग अनुसार स्तरीकरण र प्रवर्धन गरी रोजगार, स्वरोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता विकास गर्न सञ्चालित कार्यक्रम सम्झनुपर्छ।
- (ड) "मन्त्रालय" भन्नाले युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय सम्झनुपर्छ।
- (ढ) "राष्ट्रिय समन्वय समिति" भन्नाले दफा-३६ बमोजिम गठित समिति सम्झनुपर्छ।
- (ण) "रोजगारदाता" भन्नाले सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्र, सहकारी तथा विकास साझेदार लगायत रोजगारी सिर्जना गर्ने निकायलाई सम्झनुपर्छ।
- (त) "रोजगारीको खोजीमा रहेका व्यक्तिको अभिलेख" भन्नाले स्थानीय तहमा अभिलेखिकरण भएको रोजगारीको खोजीमा रहेका व्यक्तिको अभिलेख सम्झनुपर्छ।
- (थ) "वेरोजगार व्यक्ति" भन्नाले यस कार्यविधि बमोजिम स्थानीय तहमा अभिलेखिकृत व्यक्ति सम्झनुपर्छ।
- (द) "वेरोजगार सहायता" भन्नाले यस कार्यविधि बमोजिम उपलब्ध हुने सेवा सुविधा सम्झनुपर्छ।
- (ध) "स्थानीय कार्यान्वयन समिति" भन्नाले दफा-४० बमोजिम गठित समिति सम्झनुपर्छ।
- (न) "स्थानीय तह" भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका र महानगरपालिका सम्झनुपर्छ।

सचिव

परिच्छेद - २

कार्यक्षेत्र, कार्यक्रम र लक्षित वर्ग

३. कार्यक्षेत्र: कार्यक्रमको कार्यक्षेत्र सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तह हुनेछ ।
४. कार्यक्रम: तीनै तहको सरकारबाट स्थानीय तहको रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्र मार्फत रोजगारी सिर्जना, सीप विकास र उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी कार्यक्रम, परियोजना र आयोजनाको रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
५. लक्षित वर्ग: कार्यक्रमको लक्षित वर्ग देहाय बमोजिम हुनेछ:-
  - (क) बेरोजगार व्यक्ति वा रोजगारीको खोजीमा रहेको व्यक्ति,
  - (ख) सीप सिक्न ईच्छुक व्यक्ति,
  - (ग) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्ति,
  - (घ) स्वरोजगार सिर्जना गर्न र उद्यम गर्न इच्छुक व्यक्ति,
  - (ङ) राज्यले विशेष सहूलियत उपलब्ध गराउन सूचीकृत गरेको व्यक्ति वा समुदाय ।

साचिव

रोजगार सेवा

६. सरोकारवालाको नक्साङ्कन: (१) केन्द्रले सीप विकास तथा उद्यमशीलतासँग सम्बन्धित रोजगारदाता, लक्षित वर्ग, तालिम प्रदायक संस्था लगायतका सरोकारवालाको पहिचान गरी सूची तयार गर्नुपर्नेछ।
- (२) केन्द्रले रोजगारी सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी क्रियाकलापमा संलग्नता तथा योगदानको आधारमा उपदफा (१) बमोजिमको सरोकारवालासँगको सम्भावित सहकार्य तथा साझेदारीका क्षेत्र पहिचान गर्नुपर्नेछ।
- (३) केन्द्रले सरोकारवालाको नक्साङ्कनको एकीकृत डाटाबेस तयार गरी प्रत्येक आर्थिक वर्षको असार मसान्तसम्म अद्यावधिक विवरण स्थानीय तहको वेबसाइट मार्फत सार्वजनिक गरी उक्त विवरण मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ।
७. श्रम बजार विश्लेषण: (१) केन्द्रले सर्वेक्षण, तथ्याङ्क संकलन तथा सरोकारवालासँग परामर्शको आधारमा स्थानीय तहभित्र रहेका दफा (५) बमोजिमको लक्षित वर्गको तथ्याङ्क संकलन गर्नुपर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको तथ्याङ्कको आधारमा श्रम बजारमा माग र आपूर्तिको अवस्था, सीपयुक्त जनशक्तिको आवश्यकता, उच्च सम्भावना भएका क्षेत्र, लक्षित समूह तथा रोजगारीको अवस्थाको विश्लेषण गर्नुपर्नेछ।
- (३) स्थानीय तहले स्थानीय श्रम बजार विश्लेषणको आधारमा आवश्यक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्नेछ।
८. लक्षित वर्गको तथ्याङ्क संकलन तथा दर्ता: (१) केन्द्रले दफा ५ बमोजिमको लक्षित वर्गको व्यक्तिगत, शैक्षिक, सीप, अनुभव तथा रुची लगायतका विवरण सहितको प्रोफाइल तयार गर्नुपर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रोफाइल तयार गर्दा राज्यले विशेष सहूलियत उपलब्ध गराउन सूचीकृत गरेको व्यक्ति वा समुदायको छुट्टै प्रोफाइल तयार गर्नुपर्नेछ।
- (३) श्रम संसार सूचना प्रणाली लगायत डिजिटल प्रणाली मार्फत उपदफा (१) बमोजिमको विवरण लक्षित वर्ग स्वयंले समेत दर्ता गर्न सक्नेछ।
- (४) केन्द्रले दर्ता भएका लक्षित वर्गको विवरण नियमित रूपमा प्रमाणित गरी अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ।

९. परामर्श सेवा : (१) केन्द्रले स्थानीय तहमा दर्ता भएका लक्षित वर्गलाई उनीहरूको योग्यता, सीप तथा रुची अनुसार उपयुक्त रोजगारी, सीप विकास वा उद्यमशीलता सम्बन्धी देहाय बमोजिमका विषयमा परामर्श सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ।

- (क) रोजगारीमा आवेदनका लागि लक्षित वर्गको वैयक्तिक विवरण तयारी, अन्तर्वार्ता तथा छनोट प्रक्रियामा सहजीकरण र रोजगारदाता—लक्षित वर्ग बीच समन्वय,
- (ख) सीप विकास तालिमका क्षेत्र, अवसर, उपलब्धता र तालिम प्रदायकसँगको सहजीकरण,
- (ग) स्वरोजगारीका अवसर, उद्यमशीलता विकास, व्यावसायिक योजना निर्माण, वस्तु तथा सेवाको उत्पादन तथा बजारीकरणमा सहजीकरण,
- (घ) वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न हुन चाहने व्यक्तिलाई आप्रवासन सम्बन्धी सेवा,
- (ङ) विभिन्न निकायबाट उपलब्ध हुने रोजगारमूलक तथा उद्यमशीलतासँग सम्बन्धी सहूलियतपूर्ण कर्जा र सुविधाबारे जानकारी तथा वित्तीय परामर्श।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रदान गरिएको परामर्श सेवाको अभिलेखीकरण गरी सोको आधारमा लक्षित वर्गलाई जव म्याचिङ्ग, तालिम वा उद्यमशीलता कार्यक्रममा सिफारिस तथा आवद्ध गर्नुपर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको सेवा आवश्यकता अनुसार व्यक्तिगत तथा समूहगत रूपमा प्रदान गर्न सक्नेछ।

१०. जव म्याचिङ्ग सेवा : (१) केन्द्रले रोजगारदाताबाट प्राप्त रिक्त पदहरूको विवरणको आधारमा दर्ता भएका लक्षित वर्ग मध्ये उपयुक्त उम्मेदवारलाई रोजगारीका लागि रोजगारदाता समक्ष सिफारिस तथा रिफर गर्नुपर्नेछ।

(२) श्रम संसार प्रणाली लगायत डिजिटल प्रणालीको प्रयोग मार्फत रोजगारीको खोजीमा रहेका लक्षित वर्गलाई रोजगारदातासँग समन्वय गरी उपदफा (१) बमोजिमको सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ।

११. रोजगार मेला: (१) उपलब्ध रोजगारीको आधारमा तीनै तहका सरकारले रोजगार मेलाको सञ्चालन गर्न सक्नेछन्।

(२) रोजगार मेला सञ्चालन गर्दा रोजगारदाता संघ, संस्था लगायत सरोकारवालालाई सहभागी गराउनुपर्नेछ,

(३) रोजगार मेला सञ्चालन गर्दा स्थानीय सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना प्रवाह गर्नुपर्नेछ,

(४) प्रदेश तथा स्थानीय तहले रोजगार मेला सञ्चालन गर्दा सम्बन्धित निकायसँग समन्वय र सहकार्य गर्न सक्नेछन्।

१२. सिफारिस तथा रेफरल सेवा: (१) केन्द्रले दर्ता भएका लक्षित वर्गको सीप, योग्यता, अनुभव, रुचि तथा आवश्यकता विश्लेषण गरी उपयुक्त सेवा प्राप्त गर्न सम्बन्धित निकायमा सिफारिस तथा रिफर गर्नुपर्नेछ।

(२) केन्द्रले रेफरल सेवा प्रदान गर्दा सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी सेवा सम्बन्धी सूचना उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।

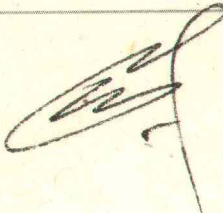
१३. रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन: (१) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले बेरोजगार सहायताका लागि ऐनको दफा २० बमोजिमको कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

(२) तीन तहको सरकारले कार्यान्वयन गर्ने सार्वजनिक क्षेत्रका विकास निर्माणका कार्यक्रम तथा आयोजना मार्फत सिर्जना हुने रोजगारीको अवसरमा सूचीकृत बेरोजगारलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(३) केन्द्रले भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माण तथा मर्मत सम्बन्धी आयोजनामा सूचीकृत बेरोजगारलाई निजको सामाजिक र आर्थिक अवस्थाको आधारमा प्राथमिकता दिई परिचालन गर्न सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

१४. निजी क्षेत्रका रोजगारदातासँग सम्पर्क, संवाद तथा सहकार्य: (१) केन्द्रले निजी क्षेत्रका रोजगारदातासँग रोजगार अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यकता अनुसार नियमित सम्पर्क, संवाद तथा सहकार्य गर्नुपर्नेछ।

(२) रोजगार सेवा प्रवाह व्यवस्थापनको सबै चरणमा निजी क्षेत्रसँगको साझेदारी अबलम्बन गर्नेछ।

सचिव

सीप विकास सम्बन्धी सेवा

१५. सीप विकास योजना : (१) केन्द्रले स्थानीय श्रम बजारको माग र आपूर्तिको अवस्थाको आधारमा सीप विकासको आवश्यकताको पहिचान गर्नुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पहिचान भएको आवश्यकताका आधारमा लक्षित समूहका लागि आधारभूत र स्तरोन्नति तालिमको वर्गीकरण र प्राथमिकीकरण गर्नुपर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको सीपयुक्त जनशक्तिलाई केन्द्रले स्थानीय स्तरमा रोजगारी, स्वरोजगारी र उद्यमशीलतामा आवद्ध गर्नका लागि उत्पादन तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन हुने कृषि, निर्माण, पर्यटन, उद्योग लगायतका क्षेत्रमा हुने सम्भावित रोजगार तथा उद्यम अवसरको पहिचान गर्नुपर्नेछ।

(४) केन्द्रले उपदफा (१) र (२) बमोजिम प्राथमिकता निर्धारण गरी मागमा आधारित क्षेत्रगत रूपमा समावेशी, बजारमुखी तथा रोजगारमूलक सीप विकासको योजना तयार गर्नुपर्नेछ।

१६. नाम दर्ता तथा वृत्ति परामर्श सेवा: (१) केन्द्रले दफा (८) बमोजिम तयार गरेको प्रोफाइलको आधारमा सीप विकास तालिम आवश्यक पर्ने व्यक्तिको विवरण तयार गर्नुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विवरणमा समावेश नभएका व्यक्ति तालिम प्रयोजनका लागि दर्ता हुन आएमा त्यस्ता व्यक्तिहरूको विवरण समेत समावेश गरी एकीकृत सूची तयार गर्नुपर्नेछ।

(३) केन्द्रले तालिममा सहभागी हुन इच्छुक व्यक्तिहरूको अभिरुची, योग्यता, पूर्व सिकाइ तथा सम्भावनाको आधारमा तालिमको विषय तथा वृत्ति परामर्श प्रदान गर्नुपर्नेछ।

(४) राज्यले विशेष सहूलियत उपलब्ध गराउन सूचीकृत गरेको व्यक्ति वा समुदाय पहिचान गरी प्राथमिकताका आधारमा तालिमको लागि सिफारिस तथा वृत्ति परामर्श सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ।

१७. तालिम कार्यक्रम छनोट: (१) केन्द्रले राष्ट्रिय सीप परीक्षण समितिको स्वीकृत मापदण्ड तथा स्वीकृत पाठ्यक्रमका आधारमा तालिम कार्यक्रम छनोट गर्नुपर्नेछ।

(२) केन्द्रले दफा (४०) बमोजिमको समितिको निर्णय अनुसार तालिम प्रदायक संस्था, तालिमको विषय र स्थान निर्धारण तथा सिफारिस गर्न सक्नेछ।

(३) केन्द्रले कार्यस्थलमा आधारित सिकाइ सम्बन्धी आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

१८. सहभागीको छनोट: (१) केन्द्रले तोकिएको मापदण्डको आधारमा दर्ता भएका लक्षित वर्गमध्येबाट योग्यता, रुचि, आवश्यकता तथा सीपको अवस्थाका आधारमा सीप विकास कार्यक्रमका लागि सहभागी छनोट गर्नुपर्नेछ।

(२) सहभागी छनोट गर्दा राज्यले विशेष सहूलियत उपलब्ध गराउन सूचीकृत गरेको व्यक्ति वा समुदायलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ।

(३) छनोट प्रक्रिया पारदर्शी बनाउन सार्वजनिक सूचना प्रकाशन, नतिजा सार्वजनिक गर्ने, गुनासो व्यवस्थापन तथा अभिलेखीकरणको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।

१९. सीप विकास तालिम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन: (१) केन्द्रले सम्बन्धित निकाय वा तालिम प्रदायक संस्थासँग समन्वय गरी लक्षित वर्गको रुचि अनुसारको विषयमा स्थानीय उद्योग तथा प्रतिष्ठानबाट माग भए अनुसार छोटो तथा लामो अवधिको सीप विकास तालिम सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(२) केन्द्रले दफा (४०) बमोजिमको समितिको निर्णय अनुसार तालिम प्रदायक संस्था छनोट, सम्झौता तथा सिफारिस, प्रशिक्षक छनोट लगायतका कार्य गर्नुपर्नेछ।

(३) प्रयोगात्मक विधि तथा व्यवहारिक सिकाईका लागि सम्बन्धित उद्योग तथा प्रतिष्ठानमा नै प्रत्यक्ष कामका संलग्न गराउने विधि (एप्रेन्टिसशिप) मार्फत तालिम सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(४) पाठ्यक्रम उपलब्ध नभएको अवस्थामा तालिम प्रदायक संस्था तथा रोजगारदाताले रोजगारमूलक सीप विकास तालिमका लागि पाठ्यक्रम तयार गर्न प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् वा राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानलाई अनुरोध गर्न सक्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको पाठ्यक्रम विकास तथा स्वीकृतिका लागि प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् तथा राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानले सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

(६) केन्द्रले दफा १८ को उपदफा (१) बमोजिमको सहभागीको उपस्थिति, हाजिरी, सिकाइ उपलब्धी, प्रशिक्षार्थीको फलोअप, ट्र्याकिङ तथा सूचना प्रणाली अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ।

(७) केन्द्रले तालिम समापन पश्चातको सीप परीक्षणका लागि सम्बन्धित निकायमा समन्वय गर्नुपर्नेछ।

२०. निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा तालिम सञ्चालन: (१) रोजगार, स्वरोजगार तथा उद्यमशीलताको सम्भावना बमोजिम केन्द्रले रोजगारदाताको प्रत्यक्ष संलग्नतामा सीप तथा दक्षता अभिवृद्धिको क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न गराउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको तालिम सञ्चालन गर्न अन्य निकायबाट सञ्चालनमा आएका तालिमका क्रियाकलापमा केन्द्रले लागत साझेदारी गर्न सक्नेछ।

(३) तालिम पश्चात प्रत्यक्ष रोजगारी वा स्वरोजगारीमा आवद्ध हुने सम्भावना देखिएमा केन्द्रले सम्बन्धित रोजगारदातासँग एप्रेन्टिसिसिप मोडेलको तालिम सञ्चालनको लागि समझदारी गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

२१. तालिमको गुणस्तर सुनिश्चितता तथा अनुगमन: (१) दफा ४३ र ४४ बमोजिमको समितिले तालिमको अनुगमन गर्नुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित समिति बाहेकका अन्य अधिकार प्राप्त निकायले तालिम गुणस्तर मापदण्डको पालना भए नभएको परीक्षण गर्न सक्नेछ।

(३) तालिम प्रदायक संस्था तथा केन्द्रले प्रशिक्षार्थी सन्तुष्टि सर्वेक्षण तथा सुझाव संकलन गरी पृष्ठपोषण लिन सक्नेछ।

२२. सीप मेला: (१) स्थानीय तहले श्रम बजारको माग तथा क्षेत्रगत आवश्यकताको पहिचान गरी सीप मेला तथा दफा ११ बमोजिमको रोजगार मेला संयुक्त रूपमा आयोजना गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको मेलामा कार्यस्थलमा आधारित तालिमका अवसरहरू पहिचान गरी केन्द्रले निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा तालिम सञ्चालन तथा रोजगारीको प्रवर्धन गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको मेलामा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी व्यावसायिक अवसरहरूको पहिचान, उद्यम परामर्श, वित्तीय पहुँच तथा बजारसँग आवद्धता सम्बन्धी परामर्श सेवा प्रदान गर्न सक्नेछ।

२३. सीप परीक्षण, प्रमाणीकरण तथा प्रमाणपत्र सम्बन्धी व्यवस्था: (१) तोकिएको पाठ्यक्रम अनुसार सफलतापूर्वक तालिम सम्पन्न गर्ने सहभागीलाई सम्बन्धित तालिम प्रदायक संस्थाले सहभागिता एवं तालिम सम्पन्न प्रमाणपत्र प्रदान गर्नुपर्नेछ।

(२) राष्ट्रिय सीप परीक्षण समितिले तालिम प्राप्त व्यक्तिहरूको सीप परीक्षण तथा प्रमाणीकरण गर्न सक्नेछ।

(३) सीप परीक्षणमा उत्तीर्ण भएका सहभागीलाई राष्ट्रिय सीप परीक्षण समितिबाट सम्बन्धित पेशा र तहको प्रमाणपत्र प्रदान गर्नुपर्नेछ।

(४) प्रदान गरिएका प्रमाणपत्र र प्रमाणीकरणको अभिलेख केन्द्र वा व्यक्ति स्वयंले दफा द बमोजिमको प्रोफाइलमा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ।

२४. तालिम पश्चात सहयोग: (१) तालिम सम्पन्न गरेका प्रशिक्षार्थीहरूलाई रोजगारीमा आवद्ध गर्न केन्द्रले रोजगारदातासँग समन्वय गरी प्लेसमेन्टका लागि सहजीकरण गर्न सक्नेछ।

(२) केन्द्रले स्वरोजगार वा उद्यमशीलतामा रुचि भएका लक्षित वर्गलाई व्यवसाय योजना तयारी, वित्तीय संस्थासँग समन्वय गरी कर्जा तथा अनुदानमा पहुँच, बजारीकरणमा सहयोग र प्राविधिक परामर्श सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ।

२५. प्रभाव मूल्याङ्कन: (१) केन्द्रले तालिमपश्चात् लक्षित वर्गको रोजगार अवस्था, आयस्तर तथा सीपको उपयोगको नियमित फलोअप र ट्र्याकिङ्ग गर्नुपर्नेछ।

(२) संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहले रोजगारी, आय वृद्धि, उद्यम स्थापना लगायतको प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नसक्नेछ।

उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी सेवा प्रवाह

२६. सम्भावित उद्यमीको पहिचान, सूचीकरण तथा नक्साङ्कन: (१) केन्द्रले उद्यम गर्न इच्छुक व्यक्ति, वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्ति, परम्परागत सीप तथा व्यवसाय भएका व्यक्ति तथा राज्यले विशेष सहूलियत उपलब्ध गराउन सूचीकृत गरेको व्यक्ति वा समुदायका सम्भावित उद्यमी पहिचान गरी प्रोफाइल तयार गर्नुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रोफाइलको आधारमा केन्द्रले स्थानीय स्रोत र साधन, बजार माग र आपूर्ति, आयात प्रतिस्थापनको सम्भाव्यता, मूल्य शृङ्खला, प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता तथा नयाँ व्यावसायिक क्षेत्रको पहिचान गरी उद्यमीको सूचीकरण तथा नक्साङ्कन गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम संकलित तथ्याङ्क तथा विवरण एकीकृत सूचना प्रणालीमा प्रविष्ट गरी अद्यावधिक राखिनेछ।

२७. सम्भावित उद्यमी छनोट तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया : (१) केन्द्रले दफा २६ बमोजिम सूचीकृत भएका उद्यमी मध्ये उद्यम गर्न उपयुक्त देखिएका सम्भावित उद्यमीको प्रारम्भिक छनोट कार्यमा सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

(२) छनोट गर्दा व्यावसायिक क्षमता, स्थानीय सम्भावना, प्राविधिक योग्यता, सामाजिक समावेशिता, जोखिम स्तर र व्यवसायको सान्दर्भिकताको मूल्याङ्कन गर्नुपर्नेछ।

(३) छनोट भएका व्यक्तिलाई मात्र क्रमशः दफा २८ देखिका सेवामा प्रवेश गराउनु पर्नेछ।

२८. उद्यमशीलता अभिमुखीकरण तथा उत्प्रेरणा : (१) केन्द्रले छनोट भएका सम्भावित उद्यमीलाई स्वरोजगार, उद्यमशीलता, व्यवसायिक सोच र बजार अवसर सम्बन्धी आवश्यक अभिमुखीकरण तथा उत्प्रेरणा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

(२) अभिमुखीकरणपछि सहभागीको रुचि र सम्भावित उद्यम क्षेत्रका आधारमा व्यावसायिक योजनाको प्रस्ताव विकास गर्नुपर्नेछ।

२९. व्यावसायिक योजना विकास तथा छनोट : (१) केन्द्रले स्थानीय कच्चा पदार्थ, बजारको माग, उद्यमीको क्षमता, लगानी सम्भावना र जोखिम विश्लेषणका आधारमा उपयुक्त व्यावसायिक प्रस्ताव तथा योजना छनोट तथा विकास गर्न सम्भावित उद्यमीहरूलाई प्राविधिक सहयोग र परामर्श उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(२) व्यावसायिक प्रस्ताव योजनाको छनोट गर्दा कम्तीमा व्यावसायिक सम्भाव्यता, स्थानीय साधन श्रोतको उपलब्धता, बजारको माग र प्रतिस्पर्धा तथा दिगोपनलाई आधार लिनुपर्नेछ।

(३) आवश्यक देखिएमा व्यावसायिक प्रस्ताव योजनालाई पुनरावलोकन वा परिमार्जन गर्न सम्बन्धित उद्यमीलाई पठाउन सक्नेछ।

३०. उद्यमशीलता विकास तालिम सञ्चालन : केन्द्रले छनोट भएका नयाँ उद्यमीका लागि उद्यमशीलता विकास तालिम र पुराना उद्यमीका लागि क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

३१. व्यवसाय योजना निर्माण: केन्द्रले छनोट भएका व्यावसायिक योजना सोचलाई कार्यरूप दिन आवश्यक पर्ने प्राविधिक, वित्तीय, बजार र जोखिम विश्लेषण सहित विस्तृत व्यवसाय योजना निर्माणमा उद्यमीलाई सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

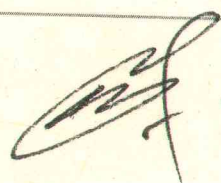
३२. व्यवसाय दर्ता तथा कानुनी सहजीकरण: केन्द्रले व्यवसाय दर्ता, इजाजतपत्र, स्थायी लेखा नम्बर लगायत अन्य आवश्यक कानुनी प्रक्रियाका लागि परामर्श सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ।

३३. वित्तीय पहुँचमा सहजीकरण: (१) केन्द्रले स्वीकृत व्यवसाय योजनाका आधारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट सहूलियतपूर्ण कर्जा, अनुदान वा बिउ पुँजी प्राप्त गर्न आवश्यक सिफारिस र समन्वय गर्न सक्नेछ।

(२) केन्द्रले व्यवसायको जोखिम न्यूनीकरणका लागि बिमा लगायत व्यवसाय पुनर्संरचना तथा पुनःउत्थानसम्बन्धी परामर्श तथा सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

३४. प्रविधि हस्तान्तरण तथा नवप्रवर्तन: व्यवसायको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन प्रविधि हस्तान्तरण र नवप्रवर्तलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्नेछ।

३५. बजारीकरण: केन्द्रले स्थानीय उत्पादनको ब्रान्डिङ, प्याकेजिङ, बजारीकरण र वितरण सञ्जाल विस्तारका लागि प्रदर्शनी, मेला, क्रेता-विक्रेता भेटघाट र व्यावसायिक सञ्जालमा आवद्ध गर्न आवश्यक समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद - ६

संस्थागत व्यवस्था तथा कार्य जिम्मेवारी

३६. राष्ट्रिय समन्वय समिति: (१) रोजगारी सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बद्ध नीति, कानून, रणनीति, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड, बजेट तथा कार्यक्रम बीच तादम्यता कायम गरी तीनै तहबाट समन्वयात्मक, प्रभावकारी र परिणाममुखी ढंगले कार्यान्वयनका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्न सङ्घीय तहमा देहाय बमोजिमको राष्ट्रिय समन्वय समिति रहनेछ।

(क) सचिव, युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	- संयोजक
(ख) सहसचिव, युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय (सम्बन्धित विषय हेर्ने)	- सदस्य
(ग) सहसचिव, शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय (सम्बन्धित विषय हेर्ने)	- सदस्य
(घ) सहसचिव, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय (सम्बन्धित विषय हेर्ने)	- सदस्य
(ङ) सहसचिव, भूमि व्यवस्था, सहकारी, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (सम्बन्धित विषय हेर्ने)	- सदस्य
(च) कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	- सदस्य
(छ) कार्यकारी निर्देशक, औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	- सदस्य
(ज) निर्देशक, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् (सम्बन्धित विषय हेर्ने)	- सदस्य
(झ) प्रतिनिधि, निजी क्षेत्रका छाता संगठनहरु मध्येबाट संयोजकले मनोनित गरेको कम्तीमा महिला १ सहित २ जना	- सदस्य
(ञ) प्रतिनिधि, नेपाल नगरपालिका संघ	- सदस्य
(ट) प्रतिनिधि, गाँउपालिका राष्ट्रिय महासंघ	- सदस्य
(ठ) उपसचिव, युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय (सम्बन्धित विषय हेर्ने)	- सदस्य-सचिव

(२) समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञ तथा अन्य व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ।

(३) समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा दुई पटक संयोजकले तोकेको मिति र स्थानमा बस्नेछ।

(४) मन्त्रालयको आन्तरिक रोजगार व्यवस्थापन महाशाखाले उपदफा (१) बमोजिमको समितिको सचिवालयको काम गर्नेछ।

३७. राष्ट्रिय समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) विभिन्न मन्त्रालय तथा निकायहरूबाट सञ्चालन हुने रोजगार, सीप विकास तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी वार्षिक कार्यक्रमहरूबीच अन्तर-आवद्धता सुनिश्चित गर्न तीन तहका सरकार र विकास साझेदार संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने,
- (ख) नेपाल सरकारबाट वार्षिक रूपमा विनियोजन हुने बजेटलाई एकीकृत शीर्षक अन्तर्गत स्थानीय तहमा पठाउन तथा "रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्र" मार्फत एकीकृत रूपमा कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गर्ने,
- (ग) रोजगारी सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धनका क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्राथमिकता, लक्ष्य तथा परिणाम सूचकहरू निर्धारण गरी सोको आधारमा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता अध्ययन गर्ने गराउने।
- (घ) सम्बन्धित मन्त्रालय र मातहतका निकायबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या तथा चुनौती पहिचान गरी समाधानका लागि नीतिगत तथा संस्थागत सुधारका लागि सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्ने।
- (ङ) रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता क्षेत्रसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको अनुगमन, मूल्यांकन तथा समीक्षा गरी सुधारका लागि आवश्यक समन्वय गर्ने।
- (च) राष्ट्रिय श्रम बजार सूचना प्रणालीको विकास र प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने र डिजिटल सेवा प्रवाह प्रणालीको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने।

३८. प्रदेश समन्वय समिति: (१) प्रदेश स्तरमा सीप विकास, रोजगार तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बद्ध नीति, रणनीति निर्माण र तालिम प्रदायक संस्था, रोजगारदाता संघ संस्था, उद्यमी र तालिम प्रदायक निकायहरू बीच प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र एकीकृत सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था सम्बन्धित विषयगत मन्त्रालयबाट मिलाउन देहायबमोजिमको प्रदेश समन्वय समिति रहेनेछः-

(क) सचिव, श्रम तथा रोजगार हेर्ने मन्त्रालय, प्रदेश सरकार	- संयोजक
(ख) निर्देशक, प्राविधिक शिक्षा व्यावसायिक तालिम परिषद्, प्रदेश कार्यालय	- सदस्य
(ग) महाशाखा प्रमुख, सामाजिक विकास हेर्ने मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) महाशाखा प्रमुख, उद्योग हेर्ने मन्त्रालय	- सदस्य
(ङ) प्रतिनिधि, प्रदेशस्तरीय निजी क्षेत्रका छाता संगठनहरू मध्येबाट संयोजकले मनोनित गरेको कम्तीमा महिला २ सहित ३ जना	- सदस्य
(च) सम्बन्धित प्रदेशमा रहेको श्रम तथा रोजगार कार्यालय प्रमुख	- सदस्य
(छ) महाशाखा प्रमुख, श्रम तथा रोजगार हेर्ने मन्त्रालय	- सदस्य-सचिव

(२) समितिको बैठकमा स्थानीय तहका सम्बन्धित सरकारी निकाय, विज्ञ तथा सरोकारवालालाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

(३) समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा दुई पटक संयोजकले तोकेको मिति र स्थानमा बस्नेछ।

३९. प्रदेश समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) विभिन्न मन्त्रालय तथा निकायहरूबाट सञ्चालन हुने रोजगार, सीप विकास तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी वार्षिक कार्यक्रमहरू बीच अन्तरआवद्धता कायम गर्न सहजीकरण गर्ने,
- (ख) प्रदेश सरकारबाट वार्षिक रूपमा विनियोजन हुने बजेटलाई एकीकृत शीर्षक अन्तर्गत स्थानीय तहको "रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्र" मार्फत एकीकृत रूपमा कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गर्ने,

- (ग) विभिन्न निकायहरूबाट स्थानीय तहमा रोजगार, सीप विकास तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्राप्त अनुदानमा आफ्नो स्रोत समेत थप गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्ने,
- (घ) रोजगारी सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी प्रादेशिक प्राथमिकता, लक्ष्य र सूचकहरूलाई राष्ट्रिय प्राथमिकता, लक्ष्य र सूचकहरूसँग तादात्म्यता कायम गर्ने।
- (ङ) सम्बन्धित मन्त्रालय र मातहतका निकायबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या तथा चुनौती पहिचान गरी समाधानका लागि नीतिगत तथा संस्थागत सुधारका लागि समन्वय गर्ने।
- (च) प्रदेशभित्र पर्ने स्थानीय तहमा सञ्चालित रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता कार्यक्रमहरूको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा गरी सुधारका लागि आवश्यक सहजीकरण गर्ने।

४०. **स्थानीय कार्यान्वयन समिति:** (१) प्रत्येक स्थानीय तहमा रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी सेवाहरू एकीकृत रूपमा प्रवाह गर्न स्थानीय तहको प्रमुख/अध्यक्षको संयोजकत्वमा देहायबमोजिमको समिति रहनेछ:-

(क) प्रमुख/अध्यक्ष	- संयोजक
(ख) उपप्रमुख/उपाध्यक्ष	- सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
(घ) प्रमुख, उद्योग सम्बन्धी विषय हेर्ने विभाग/महाशाखा/शाखा	- सदस्य
(ङ) प्रतिनिधि, स्थानीयस्तरका निजी क्षेत्रका छाता संगठनहरू मध्येबाट संयोजकले मनोनित गरेको कम्तीमा १ महिला सहित २ जना	- सदस्य
(च) प्रतिनिधि, प्रदेश प्राविधिक शिक्षा व्यावसायिक तालिम परिषद्ले तोकेको शिक्षालय प्रमुख	- सदस्य
(छ) प्रतिनिधि, स्थानीय स्तरको बैंक तथा वित्तीय संस्था प्रमुख मध्येबाट संयोजकले तोकेको १ जना	- सदस्य
(ज) रोजगार संयोजक/केन्द्र संयोजकको जिम्मेवारीमा रहने कर्मचारी	- सदस्य-सचिव

(२) समितिको बैठकमा स्थानीय तहका सम्बन्धित विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

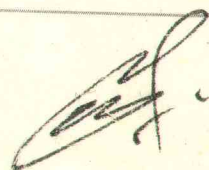
४१. स्थानीय कार्यान्वयन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:-

- (क) स्थानीय तहभित्र रोजगार सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी सेवाहरू एकीकृत रूपमा प्रवाह गर्न आवश्यक नीति, योजना तथा कार्यक्रम स्वीकृति, र कार्यान्वयन गर्ने,
- (ख) स्थानीय तहमा क्रियाशील तालिम प्रदायक संस्था, रोजगारदाता र बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग सम्पर्क, समन्वय र सहकार्य गर्ने।
- (ग) रोजगारविहीनहरूको दर्ता र सार्वजनिक रोजगार कार्यक्रमका अतिरिक्त स्थानीय सीप तथा सोको माग, नक्साङ्कन, तालिम, समन्वय, उद्यमशीलता सहजीकरण तथा वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका श्रमिकहरूको पुनः एकीकरण सम्बन्धी कार्यक्रम एकद्वार प्रणाली मार्फत सञ्चालन गर्ने, गराउने।
- (घ) केन्द्रको प्रभावकारी परिचालन गर्न वार्षिक सीप विकास योजना समावेश गरी कार्यसम्पादन गर्ने,
- (ङ) केन्द्रबाट हुने सेवा प्रवाहको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।
- (च) केन्द्रबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूमा देखिएका समस्या तथा चुनौती पहिचान गरी समाधान गर्ने गराउने।

(२) केन्द्रको कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्राप्त अनुदानमा स्थानीय तहले आफ्नो स्रोत समेत थप गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरोकारवाला संस्थाहरूको भूमिका

४२. रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्रको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी: (१) केन्द्रको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछः-
- (क) लक्षित वर्ग, रोजगारदाता र तालिम प्रदायक संस्थाको दर्ता, प्रोफाइल तयारी र एकीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,
  - (ख) सरोकारवालाको नक्साङ्कन, श्रम बजार विश्लेषण तथा सीप विकास योजना सम्बन्धी कार्य,
  - (ग) रोजगारी सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन कार्यक्रमका लक्षित वर्गको पहिचान र छनोट सम्बन्धी कार्य,
  - (घ) रोजगार परामर्श, रोजगारीका लागि रिफरल वा सिफारिस सम्बन्धी कार्य,
  - (ङ) तालिम प्रदायक संस्था तथा रोजगारदातासँग समन्वय गरी बजारमुखी र मागमा आधारित सीप विकास तालिम सञ्चालन सम्बन्धी कार्य,
  - (च) उद्यमशीलता प्रवर्धनका लागि व्यवसाय योजना तयारी, बजार पहुँच, प्रविधि हस्तान्तरण तथा सहूलियतपूर्ण कर्जा सम्बन्धी कार्य,
  - (छ) वैदेशिक रोजगारीमा जान चाहने व्यक्तिलाई श्रम आप्रवासन सेवा सम्बन्धी कार्य,
  - (ज) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिको सीप, पूँजी र प्रविधिको उपयोग गरी उद्यमशीलता प्रवर्धनका लागि सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह, व्यावसायिक योजना तयारी लगायतका विषयमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण सम्बन्धी कार्य,
  - (झ) रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सम्बन्धी कार्य,
  - (ञ) डिजिटल प्रणाली मार्फत तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी कार्य,
  - (ट) वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग समन्वय गरी वित्तीय पहुँच विस्तार सम्बन्धी कार्य,
  - (ठ) गुनासो व्यवस्थापन, परामर्श सेवा तथा सेवाग्राही सहजीकरण सम्बन्धी कार्य,
  - (ड) सरोकारवालाहरूसँग सम्पर्क, समन्वय, सहकार्य र साझेदारी सम्बन्धी कार्य,
  - (ढ) केन्द्रको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी, पारदर्शी र परिणाममुखी बनाउन आवश्यक सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने।

४३. युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय र मातहत निकायको भूमिका: (१) युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालयको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) राष्ट्रिय रोजगार प्रवर्धन कार्यक्रम लगायत आन्तरिक रोजगार प्रवर्धन अभियान सम्बन्धी योजना, तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने,
- (ख) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरुको पुनः एकीकरण सम्बन्धी योजना, तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने,
- (ग) रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्रको व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास गर्ने,
- (घ) राष्ट्रिय श्रम बजार सूचना प्रणाली विकास गरी श्रम, रोजगारी र उद्यमशीलता सम्बन्धी सेवाहरुलाई एकीकृत रूपमा प्रवाह गर्न सहजीकरण गर्ने।

(२) राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछः

- (क) श्रम बजारको आवश्यकता अनुरूप छोटो अवधिको रोजगारमुखी सीप विकास तालिम कार्यक्रमको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- (ख) तालिम पश्चात इन्टर्नशिप, अप्रेंटिसशिप तथा उद्यमशीलता सहजीकरणमा केन्द्रलाई सहयोग तथा समन्वय प्रदान,
- (ग) व्यावसायिक तालिम सम्बन्धी तथ्याङ्कको डिजिटल प्रणालीमा अभिलेखीकरण तथा व्यवस्थापन,
- (घ) केन्द्रसँग समन्वय गरी लागत साझेदारीमा तालिम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन।

४४. शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय र मातहत निकायको भूमिका: (१) शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालयको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछः

- (क) मन्त्रालय र मातहतका निकायहरुबाट स्थानीय तहमा सञ्चालित कार्यक्रमलाई रोजगारी तथा सीप विकासका अन्य कार्यक्रमसँग आवद्ध गरी कार्यान्वय गर्ने,
- (ख) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् अन्तर्गतका प्राविधिक शिक्षालयका प्रशिक्षक, सीप परीक्षण केन्द्रका प्राविधिक लगायतका जनशक्तिलाई केन्द्रसँग आवद्ध गरी एकीकृत रूपमा परिचालन गर्ने,

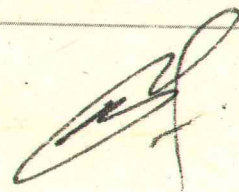
- (ग) प्राविधिक शिक्षा तथा सीप विकास सम्बन्धी कार्यक्रमको समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (घ) मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायमार्फत रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्रसँग समन्वय गरी श्रम बजारको माग अनुरूप सीपमूलक तथा रोजगारमुखी तालिम कार्यक्रम सञ्चालन तथा विस्तार गर्ने, गराउने,
- (ङ) केन्द्र मार्फत सञ्चालन हुने तालिम कार्यक्रमको एकरूपता र प्रभावकारीताका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग, क्षमता विकास तथा स्रोत व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्ने।

(२) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्को भूमिका देहायबमोजिम हुनेछः

- (क) केन्द्रसँग समन्वय गरी मागमा आधारित तथा रोजगारमुखी सीप विकास तालिम कार्यक्रमहरूको योजना तर्जुमा, सञ्चालन तथा विस्तार गर्ने, गराउने।
- (ख) सीप विकाससम्बन्धी एकीकृत अभिलेखीकरणका लागि Integrated TMIS, TVETMIS लगायतका सूचना प्रणालीहरूलाई श्रम तथा रोजगारसम्बन्धी अन्य डिजिटल प्रणालीहरूसँग अन्तरआवद्ध गरी स्थानीय तहमा विस्तार गरी तथ्याङ्क आदानप्रदान तथा सेवा एकीकरण गर्ने, गराउने।
- (ग) केन्द्र मार्फत औपचारिक तथा अनौपचारिक रूपमा आर्जित सीपको परीक्षण तथा प्रमाणीकरण सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने।
- (घ) राष्ट्रिय व्यावसायिक योग्यता प्रारूप बमोजिम व्यावसायिक योग्यताको परीक्षण, प्रमाणीकरण सम्बन्धी कार्य गर्ने।

४५. उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायको भूमिका: (१) उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयको भूमिका देहायबमोजिम हुनेछः

- (क) उद्यमशीलता विकास, स्वरोजगार प्रवर्धन तथा लघु, घरेलु, साना तथा मझौला उद्यम प्रवर्धन सम्बन्धी विषयमा नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने,
- (ख) मन्त्रालयबाट स्थानीय तहमा सञ्चालित लघु, घरेलु, साना तथा मझौला उद्यम, स्टार्टअप तथा नवप्रवर्तन प्रवर्धन लगायतका उद्यमशीलतासँग सम्बन्धित कार्यक्रमलाई रोजगारी तथा सीप विकासका कार्यक्रमसँग आवद्ध गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ग) उद्योग व्यवसाय दर्ता, सञ्चालन, प्रविधि हस्तान्तरण तथा बजार पहुँच विस्तारसम्बन्धी सेवाहरूलाई केन्द्र मार्फत एकीकृत रूपमा प्रवाह गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्ने,

- (घ) उद्यम विकास सहजकर्ता एवं उद्यमशीलता प्रवर्धनका लागि स्थानीय तहमा कार्यरत जनशक्तिलाई केन्द्रसँग आवद्ध गरी परिचालन गर्न सहजीकरण गर्ने,
- (ङ) औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान, लघु घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्धन केन्द्र, बुटवल टेक्निकल इन्स्टिच्यूट लगायत मातहतका निकाय मार्फत सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन कार्यक्रमहरू केन्द्र मार्फत सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्ने।

(२) औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठानको भूमिका देहायबमोजिम हुनेछः

- (क) उद्यमशीलता विकास, स्वरोजगार प्रवर्धन तथा लघु, घरेलु, साना तथा मझौला उद्योग प्रवर्धन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू केन्द्र मार्फत सञ्चालन तथा विस्तार गर्ने,
- (ख) केन्द्रमार्फत उद्योग अभिमुखीकरण, व्यवसाय विकास सेवा, व्यवसायिक योजना तयारी, मेन्टरिङ तथा परामर्श सेवा प्रदान गर्ने,
- (ग) केन्द्र मार्फत बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग समन्वय गरी सहूलियतपूर्ण कर्जा, लगानी तथा वित्तीय पहुँच विस्तारमा सहजीकरण गर्ने,
- (घ) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका तथा अन्य लक्षित समूहका व्यक्तिहरूलाई उद्यमशीलता तथा स्वरोजगारमा संलग्न गराउन विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (ङ) डिजिटल प्रणालीमार्फत उद्यमशीलता सम्बन्धी तथ्याङ्कको संकलन, अद्यावधिक तथा व्यवस्थापन गरी सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने।

४६. भूमि व्यवस्था, सहकारी, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय: (१) भूमि व्यवस्था, सहकारी, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको भूमिका देहायबमोजिम हुनेछः-

- (क) स्थानीय तहमा श्रम र रोजगार सम्बन्धी सेवाहरूको एकीकृत रूपमा सृजना तथा प्रवर्धन गर्न आवश्यक पर्ने कानुनी र नीतिगत संरचना तयार गर्न सहजीकरण गर्ने,
- (ख) स्थानीय स्तरमा रहेका आन्तरिक रोजगारीका अवसरहरू र बेरोजगारहरूको विवरण सङ्कलन गर्न स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्ने,
- (ग) कृषि, लघु उद्यम, बजार व्यवस्थापन, फोहोरमैला व्यवस्थापन, सीप विकास सम्बन्धी तालिम, सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्था लगायतका सरोकारवाला निकायहरूको सहकार्य स समन्वयमा रोजगारी प्रवर्धन गर्न सहजीकरण गर्ने,

- (घ) श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी कार्य गर्ने अन्य मन्त्रालय र स्थानीय तहहरू बीच समन्वय गर्ने गराउने,
- (ङ) स्थानीय श्रम बजारको माग र आपूर्तिको अवस्था विश्लेषण गरी सोही अनुसारको सीप विकास र रोजगारीका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्न स्थानीय तहहरूलाई प्रोत्साहित गर्ने,
- (च) स्थानीय तहमा कार्यरत सूचना प्रविधि अधिकृतलाई केन्द्रसँग आवद्ध गरी परिचालन गर्न सहजीकरण गर्ने।

४७. श्रम तथा रोजगार हेर्ने प्रदेश मन्त्रालयको भूमिका: (१) प्रदेश मन्त्रालयको भूमिका देहायबमोजिम हुनेछ:-

- (क) प्रदेश सरकारको रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलतासम्बन्धी नीति, योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (ख) रोजगारी सिर्जना, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (ग) केन्द्रमा एकीकृत सेवा प्रवाह सुनिश्चितताका लागि अनुगमन, मूल्याङ्कन र क्षमता विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने,

४८. स्थानीय तहको भूमिका: स्थानीय तहको भूमिका देहायबमोजिम हुनेछ:-

- (क) रोजगार, सीप विकास तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी कार्यक्रममा आवश्यकता अनुसार लागत साझेदारीको व्यवस्था गरी स्रोत परिचालनको सुनिश्चितता गर्ने,
- (ख) केन्द्र मार्फत संयुक्त रूपमा सेवा प्रवाह गर्न आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा कार्यालय व्यवस्थापन गर्ने,
- (ग) केन्द्र सञ्चालनका लागि आवश्यक जनशक्ति स्पष्ट कार्यविवरण सहित परिचालन तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
- (घ) सेवा प्रवाहसँग सम्बन्धित अभिलेख व्यवस्थापन, तथ्याङ्क अद्यावधिक तथा सूचनाको डिजिटल माध्यमबाट एकीकृत व्यवस्थापन गर्ने,
- (ङ) रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी सेवा प्रवाह, तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा प्रतिवेदनका लागि डिजिटल प्रणालीको प्रयोग, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,

- (च) निजी क्षेत्र, सहकारी, तालिम प्रदायक संस्था तथा वित्तीय संस्थासँग सहकार्य तथा साझेदारी गरी लगानी प्रवर्धन गर्ने,
- (छ) सेवाग्राही सन्तुष्टि परीक्षण नियमित रूपमा सञ्चालन गरी प्राप्त सुझावका आधारमा सेवा प्रवाहमा सुधार गर्ने।

जनशक्ति व्यवस्थापन

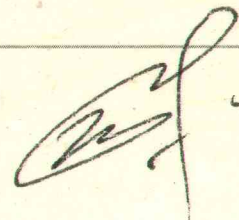
४९. जनशक्ति व्यवस्थापन: (१) विभिन्न कार्यक्रम तथा परियोजना अन्तर्गत स्थानीय तहमा कार्यरत जनशक्तिलाई आवश्यकता अनुसार केन्द्रमा व्यवस्थापन गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको जनशक्तिलाई स्थानीय तहको प्रशासनिक व्यवस्थापन भित्र रहने गरी एकीकृत रूपमा परिचालन गरी रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन तथा विकास कार्यका लागि परिचालन गर्नेछ।

(३) सङ्घीय निकायबाट केन्द्रमा परिचालन गरिएका कर्मचारीको पदपूर्ति तथा सेवा सुविधा सम्बन्धित मन्त्रालय वा अन्तर्गतका निकायले तोके बमोजिम हुनेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन सम्झौता अनुरूप कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउनुपर्नेछ।

(५) रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सेवा केन्द्रमा थप जनशक्ति आवश्यक परेमा सम्बन्धित स्थानीय तहले अन्य कर्मचारीलाई अतिरिक्त जिम्मेवारी दिई खटाउने व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

सचिव

परिच्छेद - ९

बजेट व्यवस्थापन तथा लेखापरीक्षण

५०. बजेट व्यवस्था: (१) दफा ४ बमोजिमको कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वार्षिक रूपमा विनियोजन हुने बजेटबाट केन्द्र मार्फत एकीकृत सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ।

(२) नेपाल सरकारबाट वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत उपलब्ध गराइएको सशर्त अनुदानमा प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले एकीकृत सेवा प्रवाहका लागि लागत साझेदारी गर्न सक्नेछ।

५१. लेखा व्यवस्थापन र लेखापरीक्षण: (१) कार्यक्रम सञ्चालन तथा बजेट खर्चको प्रचलित कानून बमोजिम लेखापालन गर्ने र आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षण गर्ने गराउने जिम्मेवारी प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायको हुनेछ।

(२) स्वीकृत आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन, बजेट खर्च तथा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी कार्य गर्दा सम्बन्धित निकायले प्रचलित कानून बमोजिम गर्नुपर्नेछ।

विविध

५२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन: (१) केन्द्रबाट सञ्चालन भएका कार्यक्रम र सेवा प्रवाहको प्रभावकारिता र गुणस्तरका सम्बन्धमा देहायबमोजिमको एक केन्द्रीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति रहनेछः-

(क) आन्तरिक रोजगार व्यवस्थापन विषय हेर्ने महाशाखा प्रमुख	- संयोजक
(ख) उपसचिव, (सम्बन्धित शाखा प्रमुख), शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	- सदस्य
(ग) उपसचिव (सम्बन्धित शाखा प्रमुख), उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) उपसचिव (सम्बन्धित शाखा प्रमुख), भूमि व्यवस्था, सहकारी, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	- सदस्य
(ङ) उपसचिव, (सम्बन्धित शाखा प्रमुख) मन्त्रालय	- सदस्य
(च) सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
(छ) शाखा अधिकृत, (सम्बन्धित शाखा) मन्त्रालय	- सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा संयोजकले सम्बन्धित मन्त्रालयको अधिकृतस्तरको कर्मचारीलाई समेत खटाउन सक्नेछ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रदेश सरकारको सम्बन्धित मन्त्रालयको पदाधिकारी समेत समावेश गर्न सक्नेछ।

(३) प्रदेश तहबाट स्थानीय तहमा सञ्चालित रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता प्रवर्धन सम्बन्धी आयोजना र क्रियाकलापको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा मन्त्रालयको प्रदेशस्थित श्रम तथा रोजगार कार्यालयको प्रतिनिधि समावेश गर्नुपर्नेछ।

५३. डिजिटल अभिलेख तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन: केन्द्रबाट सम्पादन हुने बेरोजगार दर्ता, सीप प्रोफाइलिङ, जव म्याचिङ्ग, तालिम व्यवस्थापन, उद्यमशीलता सहजीकरण, पुनःएकीकरण लगायतका सबै किसिमका सेवासम्बन्धी विवरणहरूको अभिलेखीकरण एकीकृत डिजिटल प्रणालीमा प्रविष्टि तथा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ।

५४. गुनासो व्यवस्थापन: (१) केन्द्रले सेवाग्राहीको गुनासो व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको गुनासो व्यवस्थापन नभएमा मन्त्रालयको श्रमाधान कल सेन्टर मार्फत गुनासो सुनुवाई हुने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।
५५. सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण: केन्द्रबाट सम्पादन भएका सेवाहरूको गुणस्तर मूल्याङ्कन तथा निरन्तर सुधार सुनिश्चित गर्न स्थानीय तहले सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण गर्न सक्नेछ।
५६. सेवा विस्तार: (१) स्थानीय तहले रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी सेवा प्रवाह विस्तार वडास्तरसम्म गर्न सक्नेछ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको सेवा प्रवाह विस्तार गरिएको जानकारी सम्बन्धित मन्त्रालयमा अनिवार्य रूपमा गराउनु पर्नेछ।
५७. एकीकृत रूपमा सेवा प्रवाहको लागि भौतिक संरचना व्यवस्थापन: रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी सेवा केन्द्रबाट एकीकृत रूपमा सञ्चालनका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था स्थानीय तहले गर्नुपर्नेछ।
५८. रूपान्तरण: स्थानीय तहमा रहेका रोजगार सेवा केन्द्रलाई रोजगार, सीप तथा उद्यमशीलता केन्द्रको रूपमा रूपान्तरण गरिएको छ।
५९. संशोधन: मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार यो कार्यविधि संशोधन गर्न सक्नेछ।
६०. बाधा अड्काउ फुकाउ: (१) यो कार्यविधिमा उल्लेख नभएका विषयहरूको हकमा दफा ४ बमोजिमका कार्यक्रमसँग सम्बन्धित निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधि अनुसार हुनेछ।
(२) यो कार्यविधि कार्यान्वयन गर्दा कुनै बाधा वा द्विविधा उत्पन्न भएमा मन्त्रालयले त्यस्तो बाधा वा द्विविधा फुकाउन सक्नेछ।

सचिव